

НАПРЯМ 2.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК
У ВИМІРІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

**МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНИЙ АСПЕКТ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ
МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Андрій Турчин

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Галина Деркач

*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Мультилінгвізм є основним принципом організації мовної політики сучасної Європи, однією із визначальних засад концепції вивчення мов у країнах Євросоюзу.

Упродовж останніх десятиліть і до нині в європейській науковій думці у контексті вивчення мов в окремому суспільстві застосовують поруч із терміном «мультилінгвізм» поняття «плюрлінгвізм» [2, с.15].

Рада Європи для позначення феномену індивідуального мультилінгвізму застосовує термін «плюрлінгвізм» як компетентність мовця використовувати більше, ніж одну мову та «мультилінгвізм» як співіснування декількох мов на одній географічній території. Європейський Союз трактує їх тотожними та вважає, що семантичну структуру поняття «мультилінгвізм» складають обидва визначення, а питання розвитку мультилінгвальної компетентності, яка є однією з ключових

компетентностей, що може отримати представник суспільства упродовж життя, входить до переліку пріоритетних проблем освіти в країнах Європи [10].

Особливої актуальності питання мовної різноманітності й формування плюрилінгвальних навичок набуває на рівні вищої освіти. Враховуючи глобалізаційні виклики та вимоги роботодавців, здобувачі вищої освіти повинні поруч із засвоєнням ключових академічних знань і формуванням відповідних навичок розвивати мовні, бажано плюрилінгвальні навички, необхідні для їхньої майбутньої діяльності. Деякі європейські університети уже вимагають певного рівня володіння мовами як необхідну вимогу до вступу не тільки на лінгвістичні, а й на усі освітні програми. Документи Європейського Союзу також підкреслюють важливість диверсифікації мовної освіти шляхом розширення, впровадження, підвищення якості й цілеспрямованості викладання мов в системі вищої освіти з урахуванням контексту навчання упродовж життя.

Практично усі європейські університети пропонують державну мову як основну мову навчання; більшість закладів здійснюють початковий процес також іноземними, регіональними або мовами меншин. Внаслідок глобалізації, зростання міжнародної мобільності здобувачів вищої освіти і викладачів, бажання залучити до себе якнайбільше іноземних студентів, англійська мова стала другою мовою навчання в багатьох ЗВО, тому більшість початкових матеріалів та підручників пропонують англійською. Майже усі університети презентують свої вебсторінки різними мовами, що свідчить про те, що вони докладають особливих зусиль для залучення до себе іноземних студентів і відповідно – отримання додаткового фінансування. Згідно з рекомендаціями Європейського Союзу та Ради Європи, багато університетів надають змогу вивчати іноземну мову (далі: ІМ) студентам-нефілологам, причому майже половина з них пропонує вибір більше ніж із чотирьох мов [5].

Зазначимо, що на теренах Європейського Союзу тривають науково-прикладні пошуки щодо розробки нової ефективної програми, яка б забезпечувала засвоєння ІМ у таких аспектах: а) як засобу національної та регіональної комунікації; б) як засобу міжнародної комунікації; в) як засобу досягнення громадської злагоди та взаєморозуміння; г) як засобу особистого лінгвокомунікативного розвитку [4].

Сучасні тенденції трансформації освітнього простору ЄС зумовили зміну вимог до світи в Україні, що передбачає впровадження ІМ в освітні пріоритети, в обов'язкову компетентісну складову моделі сучасної особистості. На перебудову навчання ІМ у закладах вищої освіти значною мірою впливає співвідношення трендів соціального розвитку мовної парадигми: мультилінгвізму і плюрилінгвізму [7]. Основним завданням закладів вищої освіти стає підготовка особистості до взаємодії з мультилінгвальним та полікультурним світом.

Мультилінгвізм – знання певної кількості мов або співіснування різних мов у окремому суспільстві чи мономовному середовищі, де їх знання визначені геополітичними, історичними, освітніми чинниками. Його досягають шляхом диверсифікації мов, що пропонуються в окремому ЗВО чи в іншій освітній системі, або заохоченням здобувачів освіти вивчати більш ніж одну ІМ, або ж через послаблення домінуючої ролі англійської мови як засобу міжнародного спілкування.

Плюрилінгвальний підхід припускає факт, що у процесі розширення індивідуального мовного досвіду особистості в його культурних аспектах, від рівня побутового мовлення до мови спільноти в широкому розумінні і далі до мов інших народів, особистості не сприймають ці мови у вигляді чітко розмежованих розумових блоків, проте у них формується комунікативна компетентність, у межах якої усі мовні знання і досвід є складниками, та в якій мови переплітаються і взаємодіють. У різних ситуаціях людина може гнучко використовувати різні складники цієї компетентності задля досягнення ефективного спілкування з певним співрозмовником [3, с. 48].

Зміна статусу ІМ, яку сьогодні розглядають і як засіб міжкультурного спілкування, і як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу, зумовила нові цілі їх вивчення і, відповідно, формування нової парадигми навчання ІМ, що передбачає перехід від традиційної форми навчання до навчання іншомовній комунікації, до використання в процесі навчання основ міжкультурної дидактики, до посилення ролі і значення мультилінгвального компоненту.

З позицій такої перспективи мета навчання мови значно змінюється. Якщо донедавна мету мовної освіти вбачали у досягненні майстерності у спілкуванні однією, двома чи трьома мовами, кожна з яких розглядали ізольовано, з ідеальним носієм мови в ролі взірця, то нині результатом вивчення мов повинна стати особистісна багатомовність, яка передбачає свідоме розмежування мовних систем і відносно вільний перехід з однієї мови на іншу, в залежності від зміни ситуації і життєвих потреб [3; 6].

У контексті мультилінгвальної освіти мова є засобом навчання, тобто відбувається вивчення змісту дисципліни ІМ. Цей принцип є основою сучасних європейських освітніх проєктів, які спрямовані на інтеграцію мови та змісту освіти. Їх центральним підходом є *Content and Language Integrated Learning* (предметномовне інтегроване навчання). Ключовим завданням зазначеного підходу є вивчення дисципліни засобами нерідної мови. При цьому предмет може не мати жодного відношення до вивчення мови, наприклад вивчення історії англійською мовою в Іспанії. Особливість таких проєктів полягає в тому, що здобувач вищої освіти отримує знання з «немовної» дисципліни, використовуючи при цьому та паралельно вивчаючи ІМ [9].

Результатом мультилінгвальної освіти є досягнення базової мультилінгвальної компетентності, що дозволяє розглядати її не тільки в

якості альтернативного шляху вивчення мови, але й як шлях опанування спеціальних знань, прилучення до цінностей світової культури та розвитку соціально-комунікативних здібностей особистості. Основними характерними ознаками цього альтернативного підходу до вивчення ІМ вважають: а) мова є засобом навчання; б) інтеграція ІМ та змісту дисципліни, що вивчається; в) використання декількох мов у процесі навчання, а основною метою є формування комунікативної та мультилінгвальної компетентностей [1]. На сьогоднішній день полікультурна мультилінгвальна освіта засобами вивчення рідної та іноземної мов є важливою складовою модернізації цілей та змісту національної освітньої системи в Україні.

Сутність сучасної багатомовної освіти полягає у формуванні широкої соціокультурної компетентності і автентичності контекстуального трактування сенсів міжсуб'єктної комунікації представників різних культур. Соціальна сутність сучасної мультилінгвальної освіти має у своїй основі процес формування не лише мовної, але й загальної суспільної компетентності зі здатністю справжнього розуміння моделей поведінки у різних культурних контекстах. Вона вирішує проблему руйнування ієрархії національностей, прищеплюючи критичний світогляд і світосприйняття, а також розвиваючи комунікативні можливості особистості. Окрім цього, ця система освіти сприяє глибшому та більше осмисленому ставленню нації до власної мови і культури.

Отже, мультилінгвальна освіта в Європі має потужну підтримку упродовж тривалого часу на усіх рівнях суспільного життя, а мультилінгвізм є підґрунтям для формування мовної компетентності громадян ЄС. Сьогодні, на шляху до об'єднання з Європейською спільнотою іншомовній освіті відведено ключову роль у культурній різноманітності та розвитку міжкультурного діалогу. Можна стверджувати, що на законодавчому рівні в Україні створено умови для розвитку мультилінгвізму, зроблено перші успішні кроки, хоча існують і певні проблеми у реалізації такої ініціативи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анісімова А.І. Концепція мультилінгвізму в навчанні іноземним мовам. *Англістика та американістика*. 2014. №11. С. 54-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/antame_2014_11_15.
2. Гуус Е., Кутлай Й. Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультилінгвізму в Європі. Київ: Ленвіт, 2012. 168 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. Ніколаєвої С.Ю. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Мультилінгвізм та білінгвізм: проблеми і підходи до вивчення: хрестоматія / Анісімова А. І. та ін. Дніпро: Ліра, 2016. 229 с.
5. Петриченко Н.С. Європейський досвід впровадження плюрилінгвізму в систему освіти. *Нова парадигма*. 2017. Вип. 132. С. 52-64.

URL:

<https://www.novaparadigma.npu.edu.ua/index.php/novaparadigma/article/view/34/20>.

6. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: Закон України від 15.05.2003р. № 802. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/802-15>.

7. Турчин А.І., Деркач Г.С. Мультилінгвальний аспект мовної політики Європейського Союзу. *Франкофонія в умовах глобалізації і полікультурності світу*: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2023. С. 64-67.

8. Council of the European Union. Council Conclusions on Moving Towards a Vision of a European Education Area. Official Journal, accessed February 8, 2024. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607\(01\)&rid=6](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607(01)&rid=6).

9. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Promoting language learning and linguistic diversity. Action plan 2004-06, Publications Office, 2004, accessed February, 2, 2024. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b3225824-b016-42fa-83f6-43d9fd2ac96d>.

10. European Commission. A New Framework Strategy for Multilingualism. Commission of the European Communities. Brussels, Belgium. accessed February 24, 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0596:FIN:en:PDF>.

WAR THEME IN ENGLISH HISTORY CLASS

Olena Shon

PhD in Philology

Associate Professor

Department of English Philology and Methods of Teaching English

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

Ternopil, Ukraine

The war in Ukraine presents new challenges and ways of teaching. Though sensitive, the war theme cannot be avoided as students must be aware of the events and developments in their country, form their personal attitude and understanding through analysis and discussions. In various courses the war theme can be incorporated and studied through their perspective.

One of the courses where war theme is studied is History of Britain. Thus various aspects can be discussed from the historical perspective and projected on modern events. One of the effective techniques the author frequently uses in the History of Britain classroom is the “Diamond game” that keeps students engaged, boosts discussion and encourages exchanging opinions. Here is the example of